

Definition och beskrivning av föräldrastöd

Definition av föräldrastöd

I regeringens strategi *Nationell strategi för ett utvecklat föräldrastöd* för att långsiktigt främja hälsa och förebygga ohälsa bland barn och unga, via föräldrar så definieras begreppet enligt följande.

- *En aktivitet som ger föräldrar kunskap om barns hälsa, emotionella, kognitiva samt sociala utveckling och/eller stärker föräldrars sociala nätverk. Föräldrastöd kan även omfatta stöd som gäller föräldrars kommunikation, konfliktlösning och förhållningssätt mot varandra.*

Föräldrastöd indelas i följande undergrupper

- *Universellt förebyggande föräldrastöd*- riktat till alla föräldrar
- *Selektivt förebyggande föräldrastöd*- riktat till riskgrupper
- *Indikerat förebyggande föräldrastöd* – riktat till individer med identifierade problem

Uppföljning av föräldrastöd inom habiliteringen

Föräldrastöd omfattar habiliterande insatser riktade till familjer utifrån familjesituationen med ett barn med funktionsnedsättning. Föräldrar definieras som legala vårdnadshavare. Valet av insatser bygger på rekommendationerna i evidensrapporten om Föräldrastöd inom Barn- och ungdomshabilitering 2010 Se www.habiliteringsverige.se

Syftet är att följa upp i vilken utsträckning habiliteringar i landet erbjuder ett riktat föräldrastöd och dokumentera och utvärdera det stöd som ges. Föräldrar/ familjer får veta i vilken utsträckning de kan förvänta sig stöd för egen del som föräldrar/ familjer och vad de kan begära. På sikt kan registret ge underlag för forskning kring vilka metoder för riktat föräldrastöd som ger bästa resultatet för att förbättra hälsa och delaktighet hos barn och ungdomar och deras familjer.

Föräldrastödet är uppdelat i två delar: Föräldrastöd-bas kallad familjebaserad habilitering som riktas till alla familjer utifrån den nya familjesituationen med ett barn med funktionsnedsättning. Kan jämföras med selektivt föräldrastöd i definitioner ovan.

Fördjupat stöd ges till de familjer där det finns identifierade problem med hög stress eller beteendeproblem. Kan jämföras med indikerat förebyggande föräldrastöd

Föräldrastöd bas

Syfte är att följa upp att alla familjer erbjuds ett tidigt insatt och allsidigt föräldrastöd enligt rekommendationer.

Basprogrammet omfattar alla familjer och de insatser som riktas till föräldrar och syskon under de två första åren. Insatser bör ges individuellt och i grupp. Det gäller introduktion av nya föräldrar med innehåll första information/första kontakt om funktionsnedsättning och om habiliteringens insatser, psykosocial rådgivning till familjen, information om samhällsstöd, information om diagnos och funktionsnedsättning, föräldrakurser med erfarenhetsutbyte för nytillkommande föräldrar samt delaktighet i habiliteringsplanering och hjälp med samordning och stöd i omgivningskontakter exempelvis stöd i kontakter med försäkringskassan, LSS-handläggare som påverkar praktiskt stöd till familjen/barnet. I basprogrammet bör även ingå information till närstående.

Insatser registreras löpande under 2 år. I lathunden med Åtgärder som är valda KVÅ - koder finns angett vad som registreras inom basprogrammet. KVÅ-koderna är hämtade från Socialstyrelsens klassifikation av åtgärder. Åtgärdsbeteckningarna och beskrivningarna är ordagrant återgivna. Därtill finns för varje åtgärd en särskild Anvisning som talar om innebörden vid registrering i HabQ.

Innefattar insatser vars huvudsyfte är att stödja närståendes fungerande. **Utesluter** insatser som i första hand syftar till att stödja barnets fungerande. Det är endast huvudsyftet med insats som registreras i Compos.

Uppföljningssamtal

I programmet ingår ett uppföljningssamtal med föräldrarna efter ca 2 år innan basprogrammet avslutas. Samtalet kodas som information och rådgivning med företrädare för patient. Syftet med samtalet är att få en djupare kunskap om den enskilda familjens behov av stöd och om familjen saknat något samt att ge kompletterande information. Basprogrammet kan avslutas i HabQ tidigare än efter 2 år om familjen redan genomfört ett basprogram. Familjen skall dock finnas kvar i HabQ till dess barnet fyllt 18 år eftersom det kan bli aktuellt med registrering av fördjupat stöd vid en senare tidpunkt eller uppföljning av barnets hälsa.

Utvärdering av basprogram

Basprogrammet utvärderas genom att föräldrar erbjuds fylla i en enkät om servicekvalitet, MPOC 20 med tilläggsfrågor. Enkäten fylls i direkt på webb och är anonymt för habiliteringen. Föräldrar kan även erbjudas att svara på enkäten via mottagningsregistrering på habiliteringen eller vid behov på papper i samband med uppföljningssamtalet.

Målnivåer/kvalitetsindikatorer för basprogram

Målet om en tidig start av påbörjat föräldrastöd definieras som minst 3 föräldrastödsåtgärder, (3KVÅ) inom 3 månader från den första föräldrastödsåtgärden (1KVÅ)

Målet att alla ska ges ett allsidigt basprogram enligt rekommendationer vilket definieras som minst 5 *olika* KVÅ inom de två första åren.

Fördjupat föräldrastöd

Syfte med uppföljning av fördjupat föräldrastöd är att kartlägga och dokumentera vilket fördjupat föräldrastöd som ges inom habiliteringen och utvärdera resultat av insatserna.

Innefattar de familjer som vid kartläggning av familjens behov i habiliteringsplanen uttrycker behov av stöd som inte ingår i basprogrammet. Behov om fördjupat stöd kan även komma fram genom att föräldrar själva kontaktar kurator eller psykolog eller annan person i teamet och uttrycker behov av stöd för egen del. Ett bedömningsamtal av kurator eller psykolog skall ges så snart som möjligt för att bedöma behovet och för att i samråd med föräldrar komma fram till vilket föräldrastöd som kan erbjudas. Om bedömningsamtalet visar på att behovet kan tillgodoses genom basprogrammet eller redan är tillgodosett eller inte kan relateras till föräldraskapet så registreras behovet tillgodosett och processen för fördjupat stöd avslutas.

Fördjupat stöd utgår från behov av stöd som inte alla har, är mera omfattande och kan ges individuellt eller i grupp. Det kan vara individuella stödjande samtal eller systematisk psykologisk behandling. Det kan vara manualbaserade föräldraträningsprogram eller samtalsgrupper för föräldrar av en omfattning (mer än tre gruppstillfällen) som innebär möjlighet till fördjupning. Det kan vara olika metoder för stresshantering. Undersökningar visar att man bör vara särskilt uppmärksam på risk för stress och psykisk ohälsa hos föräldrar

som har barn med beteendeproblem. I de fall habiliteringen aktivt erbjuder ett fördjupat stöd till vissa riskgrupper av föräldrar så skall detta registreras som ett fördjupat stöd och utvärderas.

Registrering ska ske dels av datum för uttryckt behov och dels för påbörjad insats. Syftet är att beskriva hur stor andel som uttrycker behov av fördjupat stöd och hur det tillgodoses.

I lathunden med Åtgärder, som är valda KVÅ – koder, finns angivet vad som registreras inom fördjupat föräldrastöd. Registrering av fördjupat stöd fortsätter under de perioder som ett fördjupat stöd ges dock längst till dess barnet fyller 18 år.

Syftet med habiliteringens föräldrastöd är att familjen ska kunna vara ett stöd för sitt barn. Effekterna av det fördjupade stödet relateras därför till föräldrarnas upplevelse av sitt föräldraskap och till familjens fungerande tillsammans med barnet.

För att definieras som fördjupat stöd i HabQ är det obligatoriskt med ett gemensamt ”kontrakt” kring syfte och omfattning av insatsen samt att för- och eftermätning med validerade mått på föräldrafunktion genomförs och registreras.

Journalföring

Föräldrastöd är en förebyggande insats för att främja hälsa hos barnet. Journalföring av indikerat förebyggande/fördjupat föräldrastöd sker enligt varje verksamhets egna rutiner. I vissa fall kan det bli nödvändigt med föräldrajournal medan det i andra fall är tillräckligt med en övergripande anteckning i barnets journal. Vid insatser som föräldraträning eller samspelsbehandling skall dokumentation ske i barnets journal.

Utvärdering

Fördjupat föräldrastöd utvärderas genom mätning före påbörjad insats, vid bedömningssamtalet eller direkt innan insats påbörjas och vid avslut. Ett mått är gemensamt för alla åtgärder. NCSQ-föräldraskap är ett globalt mått där föräldrar bedömer sitt föräldraskap och sitt aktuella behov av stöd. NCSQ rekommenderas som ett stöd vid bedömningssamtalet.

Som ett komplement till NCSQ kan skalan HAD, som är självskattning av depression och psykiskt välmående, användas när det bedöms lämpligt av psykolog eller kurator.

SSF – styrkor och stress i föräldraskapet kan användas som ett underlag för samtal och rekommenderas för användning vid mera omfattande insatser t.ex. samtalsgrupper för föräldrar eller familjebehandling.

En bedömning bör göras av om behovet av stöd kan tillgodoses med föräldrastödsinsatser från habiliteringen eller om familjen ska rekommenderas att söka hjälp från annan vårdgivare eller myndighet.

När det gäller NCSQ anges inga gränsvärden för insats men resultaten kan ge underlag för att prioritera vilka åtgärder som erbjuds. Vid höga värden på HAD som tyder på ångest eller depression bör föräldrar ges råd om att söka hjälp för egen del från primärvården som ett komplement eller istället för föräldrastödsinsatser. För SSF finns föreslagna gränsvärden för att gå vidare med ytterligare utredning eller insatser riktade mot stress och psykisk ohälsa hos föräldern.

Vid föräldraträningsprogram rekommenderas HSQ-Vardagliga situationer men även SSF kan vara lämplig.

Effekten av de insatta åtgärderna mäts genom att föräldrarna fyller i samma frågeformulär efter avslutad insats. Har familjens behov av stöd minskat eller har det psykiska måendet förbättrats eller föräldrastressen minskat?

Alla skalor som används är självskattningsskalor som den/de som önskar föräldrastöd ska svara på var för sig.

Föräldrar kan själva fylla i formulären direkt i registret på barnets personnummer genom mottagningsregistrering. De kan också fylla i pappersformulär som ansvarig habiliterare lägger in i registret. Svaren är inte anonyma för den som är behandlare utan ska kunna användas som underlag för samtal och gemensam utvärdering. Alla pappersblanketter tuggas och ska inte sparas i journal.

Målnivåer/kvalitetsindikator för fördjupat stöd

Eftersom inga evidensbaserade rekommendationer ännu finns för någon specifik metod så har ledtid valts som kvalitetsindikator. Målet är att insats ska påbörjas senast inom 6 månader efter uttryckt behov förutsatt att behovet kvarstår efter bedömningsamtalet.